

USLOVNA OSUDA U ŠPANSKOM KRIVIČNOM PRAVU

Apstrakt

U savremenom krivičnom pravu kazna zatvora je danas osnovna i najznačajnija vrsta krivične sankcije koja se izriče učiniocima krivičnih dela u cilju sprečavanja i suzbijanja kriminaliteta. No, sva krivična zakonodavstva pored безусловne kazne zatvora poznaju i različite modalitete njegovog izricanja ili izvršenja. To su različiti oblici supstituta ili alternativa u slučajevima kada prema oceni ličnosti učinioca krivičnog dela nije neophodno njegovo bezuslovno lišenje slobode. Tako se razlikuje potpuna ili delimična suspenzija kazne zatvora ili neke druge vrste kazne. U prvom slučaju radi se o uslovnoj osudi. To je potpuno izuzeće od izvršenja sudskom odlukom izrečene ili utvrđene kazne zatvora (i ili druge vrste i mere kazne) za određeno vreme (vreme proveravanja) i pod određenim uslovima. U slučaju da uslovno osuđeni ne ispuni postavljene opšte i posebne, obavezne ili fakultativne uslove, krivično pravo predviđa obavezno ili fakultativno opozivanje uslovne osude. No, pored uslovne osude kao oblika ili modaliteta izvršenja izrečene kazne zatvora, pojedina savremena krivična zakonodavstva poznaju i uslovnu osudu kao posebnu vrstu krivične sankcije – kao meru upozorenja. Pretpostavka za primenu ovih mera jeste ispunjenje formalnih uslova – u pogledu vrste i visine izrečene, odnosno izdržane kazne zatvora i materijalnih uslova – ocena suda da primena kazne u konkretnom slučaju nije neophodna jer se ciljevi (svrha) kažnjavanja mogu ostvariti i bez efektivnog izvršenja kazne zatvora u celosti ili delimično. Upravo o pojmu, karakteristikama, uslovima i načinima izvršenja ovih oblika suspenzije kazne zatvora u španskom krivičnom pravu sa teorijskog i praktičnog aspekta govori i ovaj rad.

Ključne reči: zakon, krivično delo, krivične sankcije, sud, mere upozorenja, uslovna osuda, Španija.

¹ Redovni profesor, Pravni fakultet Univerziteta u Nišu, e-mail: jovas@prafak.ni.ac.rs.

1.Uvod

U savremenom evropskom krivičnom pravu u sistemu mera društvene reakcije na kriminalitet preovladavaju po svom značaju kazne, a među njima kazna zatvora. To je lišenje slobode kretanja učinioca krivičnog dela za u sudskoj odluci određeno vreme. Ona je propisana za najveći broj krivičnih dela samostalno ili alternativno, odnosno kumulativno sa novčanom kaznom. Izriče se za određeno zakonom propisano vreme². Ali izrečena mera kazne zatvora ne mora u svakom konkretnom slučaju da se efektivno i izvrši u potpunosti³. To znači da osuđeno lice ne mora u potpunosti ili delimično da izdrži izrečenu kaznu ako sud u donetoj presudi izrekne uslovnu osudu, odnosno u toku izdržavanja izrečene kazne zatvora ovu delimično suspenduje primenom uslovnog otpusta. Na taj način se efektivno izvršenje utvrđene kazne odlaže u potpunosti ili delimično za određeno vreme (vreme proveravanja) pod određenim uslovima. No, ukoliko uslovno osuđeno lice ne ispuni postavljene obaveze i ne postupi po zahtevima u pogledu ponašanja, uslovna osuda (a shodno tome i uslovni otpust) se može (a u nekim slučajevima i mora) opozvati.

Uslovna osuda⁴ danas predstavlja posebnu, samostalnu vrstu krivične sankcije u sistemu mera društvene reakcije prema učiniocima krivičnih dela. Ona spada u mere upozorenja (upozoravajuće, opominjuće ili admonitivne) krivične sankcije koje se mogu izreći od strane suda u zakonom propisanom postupku svakom učiniocu krivičnog dela. No, u uporednom krivičnom zakonodavstvu ova sankcija ponekad predstavlja samo oblik (formu, način) izvršenja izrečene kazne ili pak podvrstu kazni ili pak oblik amnestije ili pomilovanja, što ukazuje da i danas u pravnoj teoriji zaokuplja pažnju u pogledu razmatranja njene pravne prirode i značaja, iako se radi o sankciji koja je uvedena u krivično zakonodavstvo početkom 20. veka.

Uslovna osuda i druge upozoravajuće, opominjuće ili admonitivne krivične sankcije su nastale krajem 19. veka kao supstituti⁵ kratke kazne zatvora u slučajevima kada njeno izvršenje nije nužno za ostvarenje svrhe kažnjavanja. One su predstavljale dalji doprinos razvoju ideje specijalne prevencije i individualizacije u primeni krivičnih sankcija prema učiniocima lakših krivičnih dela. Mere upozorenja su zakonom predviđene mere društvene reakcije koje sud u zakonom predviđenom postupku izriče punoletnom učiniocu krivičnog dela, a koje se u cilju zaštite društva od kriminaliteta sastoje u upozorenju učinioca da mu u

² D. Jovašević, *Leksikon krivičnog prava*, Beograd 2011., 759.

³ V. Grozdanić, M. Škorić, I. Martinović, *Kazneno pravo-Opšti dio*, Rijeka 2013., 211-213.

⁴ B. Petrović, D. Jovašević, A. Ferhatović, *Krivično pravo 2*, Sarajevo 2016., 218-221.

⁵ D. Jovašević, *Krivično pravo Opšti dio*, Beograd 2016., 268-270.

slučaju ponovnog izvršenja krivičnog dela slobode i prava koja inače uživa kao i svaki drugi građanin mogu biti oduzete ili ograničene za određeno vreme. Krivični zakonik Kraljevine Španije⁶ iz 1995. godine (KZ) u čl. 64-77. predviđa uslovnu osudu kao formu (oblik) izvršenja izrečene kazne zatvora.

U teoriji se ističu sledeće karakteristike uslovne osude: a) to je mera opomene i upozorenja koja ne sadrži zlo, represiju ili prinudu u smislu oduzimanja ili ograničavanja sloboda ili prava učiniocu krivičnog dela, ali predočava, ukazuje na mogućnost njihove primene. No, i ovde se radi o meri koja se primenjuje prema učiniocu krivičnog dela protiv i mimo njegove volje, b) to je mera koje predstavlja supstitut kazne jer je njena primena vezana za kaznu, v) ona se primenjuje zavisno od prirode, težine i vrste krivičnog dela, odnosno zavisno od svojstava ličnosti njegovog učinioca (primarni, situacioni, nehatni učinioci) kada sud dođe do uverenja da je izricanje kazne nepotrebno sa aspekta ostvarenja svrhe primene krivičnih sankcija, g) humani karakter ove mere proizilazi iz njegove prirode, karaktera i dejstva jer ona ne predstavlja zlo i prinudu prema učiniocu krivičnog dela i d) sa aspekta svrhe krivičnih sankcija radi se o merama izrazito specijalno preventivnog karaktera.

2. Pojam i sistemi uslovne osude

Uslovna osuda je odlaganje izvršenja utvrđene kazne učiniocu krivičnog dela pod uslovom da za vreme koje odredi sud ne izvrši novo krivično delo⁷. Ako uslovno osuđeno lice ne izvrši novo krivično delo u određenom roku i ispuní druge postavljene obaveze tada do izvršenja kazne neće ni doći, a ono će se smatrati kao da nije osuđivano. U protivnom, uslovna osuda se opoziva, a utvrđena kazna izvršava. To znači da je uslovna osuda opraštanje kazne (ili privremeno odricanje države da izrekne kaznu) učiniocu krivičnog dela od strane društva pod određenim uslovima, opraštanje koje je bazirano na uverenju suda da će se učinilac ubuduće vladati u skladu sa normama pravnog poretka i da neće vršiti krivična dela⁸.

U pravnoj teoriji se mogu naći i shvatanja prema kojima kod uslovne osude država ne odustaje od reakcije na krivično delo čime se ostvaruje pravednost, kao i generalna i specijalna prevencija, ali se prema učiniocu

⁶ Ley Orgánica 10/1995, de 23 de noviembre, del Código Penal, *Boletín de Estado* num. 281-Última modificación: 28 de abril de 2015.

⁷ U savremenom krivičnom pravu poznata je i parcijalna uslovna osuda. Tako član 132-31. francuskog Krivičnog zakonika, član 43. austrijskog Krivičnog zakonika i član 57. Kaznenog zakona Hrvatske predviđaju mogućnost uslovnog odlaganja izvršenja dela utvrđene kazne zatvora. U tom slučaju se uslovna osuda pretvara u anticipirani uslovni otpust.

⁸ D. Jovašević, V. Ikanović, *Krivično pravo Republike Srpske Opšti deo*, Banja Luka 2012., 211-214.

krivičnog dela pokazuje obzirnost tako što se pošteđuje od izvršenja kazne⁹. U nekim pravnim sistemima uslovnu osudu kao vrstu krivične sankcije pored suda mogu da izriču i vansudski organi (npr. predsednik republike)¹⁰.

Uslovna osuda može biti izrečena kako punoletnom, tako i maloletnom učiniocu krivičnog dela. Postoje dva sistema uslovne osude koji su se razvili iz instituta probation. To su¹¹: a) kontinentalni i b) angloamerički sistem.

Prema kontinentalnom (francusko-belgijskom sistemu koji se naziva i *sursis*, a koji je uveden na ideju senatora Beranžea) sud vodi krivični postupak prema učiniocu krivičnog dela i izriče mu vrstu i meru kazne, ali čije izvršenje odlaže za određeno vreme pod određenim uslovima. Učinioc se za to vreme ne smatra osuđivanim ako ispuni postavljene uslove. Prednosti ovog sistema su jer se učiniocu krivičnog dela sudi i izriče kazna tako da se u slučaju njenog opozivanja pristupa izvršenju već izrečene kazne. Presuda se donosi na bazi svežih i neposredno utvrđenih dokaza, tako da je mala mogućnost da dođe do grešaka u prikupljanju, utvrđivanju i sudskoj oceni dokaza¹².

Kod angloameričkog sistema¹³ nema vođenja krivičnog postupka, već se suđenje odlaže za vreme dok se učinilac krivičnog dela stavlja pod sistem prokušavanja, odnosno pod nadzor organa pravosuđa i javne bezbednosti pod uslovom da on na to pristaje. Angloamerički sistem prokušavanja je povoljniji za učinioca krivičnog dela s obzirom da ne dolazi do suđenja i izricanja kazne (pa se takvo lice ne smatra osuđivanim), a zaštitni nadzor koji vrše određena lica, štiti ga od iskušenja i pruža mu pomoć u savladavanju svakodnevnih životnih problema za uključivanje u društveno-koristan rad i uzdržavanje od kršenja propisa. Nedostatak ovog sistema dolazi do izražaja u slučaju opozivanja prokušavanja, kada dolazi do suđenja i izricanja osude jer tada mogu nastati teškoće oko prikupljanja i utvrđivanja dokaza zbog proteka vremena.

Krivični zakonik Kraljevine Španije iz 1995. godine sa novelom iz 2015. godine u trećem poglavlju pod nazivom: „Zamena izvršenja kazne lišenja slobode i uslovna osuda“ propisuje više oblika (formi) supstitucije, alternative izrečene kazne zatvora učiniocu krivičnog dela. To su¹⁴:

1. suspenzija izrečene kazne zatvora,
2. zamena izrečene kazne zatvora i
3. uslovni otpust.

⁹ P. Novoselec, *Opći dio kaznenog prava*, Zagreb 2004., 379.

¹⁰ B. Petrović, D. Jovašević, A. Ferhatović, 189-193.

¹¹ B. Pavišić, V. Grozdanić, P. Veić, *Komentar Kaznenog zakona*, Zagreb 2007., 244-252.

¹² K. Turković *et al.*, *Komentar Kaznenog zakona*, Zagreb 2013., 218-220.

¹³ M. Đorđević, Đ. Đorđević, *Krivično pravo*, Beograd 2014., 99-102.

¹⁴ E. Merino Blanco, *Spanish Law and Legal System*, Thomson, Sweet-Maxwell, 2006., 211-214. .

3. Suspenzija kazne zatvora

3.1. Pojam i karakteristike suspenzije kazne zatvora

Na ovom mestu Krivični zakonik u prvom odeljku pod nazivom: „Suspenzija izvršenja kazne zatvora“¹⁵ definiše pojam, karakteristike, dejstvo, način, uslove i postupak za obustavu izvršenja ili suspenziju kazne zatvora. U odredbi člana 80. KZ se tako navodi da sud može suspendovati (odnosno obustaviti) izvršenje ako se radi o pravnosnažno izrečenoj kazni zatvora u trajanju do dve godine. Ovo je formalni uslov kada sud ima ovlašćenje da donese „opravdanu“ odluku. Tada na osnovu svog slobodnog uverenja, sud na bazi objektivnih okolnosti učinjenog krivičnog dela i subjektivnih okolnosti koje su vezane za ličnost njegovog učinioca procenjuje „opravdanost“ suspenzije izrečene kazne zatvora. U donetoj sudskoj odluci sud razmatra i procenjuje obim, intenzitet i stepen ispoljene kriminalne opasnosti osuđenog lica, ali i činjenicu da li se protiv njega vodi (ili se ranije vodio) drugi krivični postupak.

Pri donošenju odluke o suspenziji izrečene kazne zatvora, sud istovremeno određuje i vreme njenog trajanja, odnosno vreme za koje se izrečena kazna neće i efektivno izvršavati. Ako je učiniocu krivičnog dela izrečena kazna zatvora u trajanju od jedne do dve godine, tada se suspenzija određuje u trajanju od dve do pet godina. Ako se pak radi o izrečenoj kazni zatvora u trajanju do jedne godine, tada se ona može suspendovati u trajanju od tri meseca do jedne godine. Vreme trajanja suspenzije izrečene kazne sud određuje, nakon saslušanja stranaka, imajući u vidu sledeće okolnosti: a) ličnost učinioca krivičnog dela – osuđenog lica, b) vrstu, prirodu i karakteristike učinjenog krivičnog dela i v) vreme trajanja izrečene kazne zatvora (stav 2.). Pri tome je izričito određeno da suspenzija kazne zatvora (ali ne i druge vrste i mere kazne) ne utiče na naknadu štete pričinjene izvršenim krivičnim delom.

Da bi sud doneo odluku o suspenziji izvršenja kazne zatvora, Krivični zakonik u članu 81. propisuje kumulativno ispunjenje sledećih uslova¹⁶:

1. da se radi o primarnom učiniocu krivičnog dela, dakle, licu koje do tada nije uopšte bilo osuđivano. Stoga se sve ranije osude za krivična dela iz nehata ili osude koje su brisane ili tek treba da se brišu iz kaznene evidencije po ispunjenju zakonskih uslova ne uzimaju u obzir kod procene ispunjenosti ovog uslova (u smislu člana 136. KZ),

¹⁵ A. Calderon Cerezo, H. Antonio Choclan Montalvo, *Codigo penal Comentado*, Bilbao 2005., 328-336.

¹⁶ E. Orts Berenguer, A. Matallin Evangelo, *Derecho penal – parte general*, Valencia 2007., 267-281.

2. da je izrečena kazna zatvora u trajanju do dve godine za jedno ili više krivičnih dela u sticaju. Za ocenu ispunjenosti ovog uslova sud ne uzima u obzir ako izrečena kazna uključuje i kaznu zatvora kojom je zamenjena nenaplaćena novčana kazna (supletorni zatvor) i
3. da je učiniocu krivičnog dela po osnovu utvrđene građanske odgovornosti izrečena novčana kazna, osim ako sud koji donosi presudu, nakon saslušanja zainteresovanih stranaka, utvrdi da se ona ne može izvršiti (naplatiti) u potpunosti ili delimično.

Shodno rešenju iz odredbe člana 83. KZ suspenzija izvršenja kazne zatvora se uvek određuje pod uslovom da osuđeno lice u vreme njenog trajanja ne izvrši novo krivično delo. Ovo je obavezan i opšti uslov. Pored njega, zakonodavac predviđa mogućnost da sud pri suspenziji izrečene kazne zatvora, osuđenom licu postavi i druge, tzv. fakultativne uslove (obaveze). I ovi uslovi se moraju ispuniti za vreme trajanja odobrene suspenzije. To su sledeći fakultativni uslovi¹⁷

1. zabrana posećivanja određenih mesta,
2. zabrana približavanja oštećenom licu (žrtvi), njegovim srodnicima ili drugim licima koje odredi sud ili zabrana komunikacije sa njima,
3. zabrana napuštanja mesta prebivališta ili boravišta bez odobrenja nadležnog organa,
4. lični dolazak pred sud, tribunal ili drugu službu radi njihovog obaveštavanja o svojim aktivnostima,
5. učešće u obuci, na radu, u kulturnom ili saobraćajnom obrazovanju (edukaciji), trening programima o seksualnoj ili ekološkoj zaštiti, kao i u programima za zaštitu životinja i
6. ispunjavanje drugih obaveza koje sud smatra opravdanim i potrebnim za društvenu integraciju osuđenog, uz njegovu prethodnu saglasnost, pod uslovom da to nije u suprotnosti sa njegovim ličnim dostojanstvom.

O uspešnom, efikasnom, kvalitetnom i blagovremenom ispunjenju postavljenih opštih i fakultativnih uslova nadležne službe i drugi organi uprave su dužni da svaka tri meseca obaveštavaju sud, kao i da mu ukazuju na probleme i poteškoće u njihovom ispunjenju, odnosno da predlažu način njihovog prevazilaženja.

Ako se pak radi o učiniocu krivičnog dela koje je u vezi sa rodno zasnovanim nasiljem, sud je dužan da pri odobravanju suspenzije izrečene kazne zatvora obavezno osuđenom licu postavi uslove navedene pod 1, 2 i 5. (stav 4.). Dakle, u ovom slučaju i oni postaju obavezni uslovi za suspenziju kazne.

¹⁷ L. Arroyo Zapatero, B. Gomes de la Tore, *Comentarios elCodigo penal*, Madrid 2007., 178-183.

3.2. Posebni oblici suspenzije kazne zatvora

Krivično pravo Španije poznaje i dva posebna, specifična oblika suspenzije izrečene kazne.

Tako, španski zakonodavac u članu 80. stav 4. KZ poznaje poseban, specifičan oblik suspenzije bilo koje izrečene kazne (a ne samo kazne zatvora) i bez posebnog zahteva osuđenog lica ako ono boluje od ozbiljne bolesti sa neizlečivim posledicama. Ova fakultativna mogućnost suda je isključena ako se radi o osuđenom licu kome je, u vreme izvršenja presuđenog krivičnog dela, ranije već izrečena uslovna osuda¹⁸.

U odredbi člana 87. španski Krivični zakonik poznaje još jedan specifičan oblik suspenzije izrečene kazne zatvora. No, ovde se radi o posebnoj meri ove kazne (ako je u pitanju kazna zatvora izrečena u trajanju do pet godina), ona se odobrava posebnoj vrsti (kategoriji) učinilaca krivičnih dela (licu koje je zavisnik od psihoaktivnih supstanci) i pod posebnim uslovima. Prema ovim zakonskim rešenjima, čak i ako nisu ispunjeni uslovi propisani u članu 81. KZ, sud može da, nakon saslušanja stranaka, naredi suspenziju izvršenja kazne, pod sledećim uslovima: 1) ako je izrečena kazna zatvora u trajanju do pet godina; 2) ako se radi o licu koje je krivično delo izvršilo usled zavisnosti od psihoaktivnih supstanci (to su supstance koje su navedene u članu 20. stav 2. KZ), što mora biti utvrđeno na odgovarajući način od strane akreditovanog ili odobrenog javnog ili privatnog centra ili službe kao veštaka i 3) ako je učinilac krivičnog dela već izlečen od zavisnosti od psihoaktivnih supstanci ili se pak podvrgao ovom lečenju.

Ukoliko se radi o povratniku - recidivisti, tada je sud obavezan da u svakom konkretnom slučaju procenjuje da li je svrsishodno da odobri suspenziju izvršenja kazne. Takvu svoju ocenu ličnosti učinioca krivičnog dela, sud je dužan da obrazloži u donetoj odluci. I kod suspenzije kazne zatvora u ovom slučaju, sud određuje¹⁹:

1. vreme njenog trajanja – ono može da iznosi od tri do pet godina,
2. obavezu uzdržavanja učinioca od daljeg činjenja krivičnih dela i
3. obavezu učinioca da se podvrgne lečenju od zavisnosti od psihoaktivnih supstanci i da takvo lečenje okonča. Tada su nadležni centri ili druge službe gde se sprovodi ovakvo specijalizovano medicinsko lečenje dužni da sudu dostave sve potrebne informacije da li je lečenje započeto u odgovarajućem vremenskom periodu u trajanju do jedne godine, da

¹⁸ G. Guintero Olivares, F. Morales Prats, *Parte General del Derecho Penal*, Barcelona 2006., 268-281.

¹⁹ J.M. Zugaldia Espinar, E.J. Perez Alonso, *Derecho penal – parte general*, Valencia 2004., 217-223.

se periodično procenjuje postignuti napredak i ostvareni rezultati u lečenju, da se ukaže na promene koje je potrebno izvršiti, kao i da se donesu odgovarajući zaključci.

Sud je dužan da odobrenu suspenziju kazne zatvora zavisniku od psihoaktivnih supstanci obavezno opozove: 1) ako osuđeno lice u vreme trajanja suspenzije ponovo izvrši jedno ili više krivičnih dela i 2) ako osuđeno lice u vreme trajanja suspenzije prekrši bilo koji od postavljenih uslova.

Ako pak za vreme trajanja suspenzije kazne zatvora u ovom slučaju osuđeno lice ne učini novo krivično delo i ispuni druge postavljene uslove, sud donosi odluku o oprostima kazne pod uslovom da se utvrdi da je ono izlečeno od zavisnosti od psihoaktivnih supstanci ili da je nastavilo sa lečenjem. U suprotnom, sud naređuje izvršenje izrečene kazne zatvora, osim ako, nakon razmatranja izveštaja nadležnih centara ili drugih odgovarajućih organa, smatra neophodnim da se započeto lečenje nastavi. Tada sud svojom obrazloženom odlukom određuje produženje trajanja roka suspenzije u periodu do dve godine.

3.3. Opoziv suspenzije kazne zatvora

No, suspenzija izrečene kazne zatvora za određeno vreme može da bude i neuspešna ako dođe do kršenja opšteg ili fakultativnih uslova od strane osuđenog lica. U tom slučaju dolazi do opoziva prethodno odobrene suspenzije. Član 84. Krivičnog zakonika Kraljevine Španije propisuje da će se suspenzija kazne zatvora obavezno opozvati ako osuđeno lice u vreme njenog trajanja izvrši (ili pokuša) jedno ili više krivičnih dela bez obzira na vrstu i meru propisane kazne (stav 1.)²⁰.

Do obaveznog opoziva odobrene suspenzije izrečene kazne zatvora dolazi još u jednom slučaju. Shodno rešenju iz člana 84. stav 3. KZ ako je suspendovana kazna zatvora koja je izrečena zbog izvršenja krivičnog dela u vezi sa rodno zasnovanim nasiljem, ona se mora obavezno opozvati i ako je osuđeno lice u vreme njenog trajanja prekršilo postavljene obaveze ili dužnosti (iz člana 83. stav 1. KZ) kao što su²¹:

1. zabrana posećivanja određenih mesta,
2. zabrana približavanja oštećenom licu (žrtvi), njegovim srodnicima ili drugim licima koje odredi sud ili zabrana komunikacije sa njima ili
3. učešće u obuci, na radu, u kulturnom ili saobračajnom obrazovanju

²⁰ J. Sanchez Melgar, *Codigo penal – comentarios*, Madrid 2006., 389-399.

²¹ C. Climent Duran, F. Pastor Alcoy, *Codigo penal con todas sus reformas comparados*, Valencia 2004., 389-401.

(edukaciji), trening programima o seksualnoj ili ekološkoj zaštiti, kao i u programima za zaštitu životinja.

No, zakonodavac poznaje i fakultativni opoziv suspenzije kazne²² (kada suspenzija može biti odobrena, ali i ne mora). Do fakultativnog opoziva suspenzije izrečene kazne dolazi ako osuđeno lice za vreme trajanja suspenzije ne ispuni postavljene obaveze ili dužnosti. U tom slučaju sud može da, nakon saslušanja stranaka, donese jednu od sledećih odluka: a) da opozove suspenziju izrečene kazne zatvora, b) da zameni postavljenu obavezu ili pravilo ponašanja drugom obavezom ili drugim pravilom ili v) da produži vreme trajanja suspenzije, s tim da taj period ni u kom slučaju ne može da bude duži od pet godina. Kada sud opozive suspenziju izrečene kazne zatvora, tada shodno odredbi člana 85. KZ izdaje naredbu za izvršenje kazne.

Ako je vreme trajanja suspenzije kazne već isteklo, a osuđeni u tom periodu nije izvršio novo krivično delo, niti je prekršio postavljene obaveze ili pravila ponašanja, tada sud izdaje naredbu za oprost kazne. Ako se pak radi o slučajevima koji se mogu procesuirati samo na osnovu optužbe ili privatne krivične tužbe od strane oštećenog lica (žrtve), sud je dužan da prvo sasluša takvo lice kao stranku, odnosno njenog zastupnika kada je potrebno, pre nego što donese konačnu odluku o oprost kazne (član 86. KZ).

4. Zamena kazne zatvora

4.1. Pojam i karakteristike zamene kazne zatvora

Drugi oblik ili forma alternative izrečene kazne zatvora u španskom krivičnom pravu nosi naziv: „Zamena kazne zatvora“. Ovaj institut je predviđen u drugom odeljku pod nazivom: „O zameni kazne lišenja slobode“ u odredbama čl. 88-89. KZ.

U odredbi člana 88. KZ²³ je predviđena mogućnost da se izrečena kazna zatvora u trajanju do jedne godine zameni novčanom kaznom ili društveno korisnim radom. Prema zakonskom rešenju sud je ovlašćen da primeni ovaj institut, nakon saslušanja stranaka, i to u donetoj presudi ili kasnije, ali pre započinjanja sa izvršenjem izrečene kazne zatvora. U slučaju da je učiniocu krivičnog dela izrečena kazna zatvora u trajanju do šest meseci, sud je može zameniti posebnom merom stalnog nadzora (praćenja).

²² A. Calderon Cerezo, J.A. Chochan Montalvo, *Derecho penal – parte general*, Barcelona 2001., 198-209.

²³ J.M. Rodriguez Deveza, A. Serrano Gomes, *Derecho penal Espanol Parte general*, Madrid 2015., 342-351.

Za primenu ove izuzetne zakonske mogućnosti potrebno je uverenje suda da je pravično i opravdano zameniti izrečenu kaznu zatvora drugom vrstom ili merom društvene reakcije prema osuđenom licu na slobodi. Do ovog uverenja sud dolazi uzimajući u obzir sledeće okolnosti: a) lične okolnosti osuđenog lica, b) prirodu učinjenog krivičnog dela i v) ponašanje osuđenog lica posle izvršenja krivičnog dela, a posebno njegovo zalaganje da nadoknadi u potpunosti ili delimično prouzrokovanu štetu. Ova zamena kazne zatvora se vrši prema principu: jedan dan zatvora se zamenjuje sa dva dnevna iznosa (kvote) novčane kazne, sa jednim danom društveno korisnog rada, odnosno sa jednim danom stalnog nadzora (praćenja).

Pri ovakvoj zameni izrečene kazne zatvora drugim kaznama, odnosno merama sud je ovlašćen da osuđenom licu izrekne da u ostavljenom roku ispuni jednu ili više obaveza koje su propisane u članu 83. KZ. To su sledeće obaveze²⁴:

1. zabrana posećivanja određenih mesta,
2. zabrana približavanja oštećenom licu (žrtvi), njegovim srodnicima ili drugim licima koje odredi sud ili zabrana komunikacije sa njima,
3. zabrana napuštanja mesta prebivališta ili boravišta bez odobrenja nadležnog organa,
4. lični dolazak pred sud, tribunal ili drugu službu radi njihovog obaveštavanja o svojim aktivnostima,
5. učešće u obuci, na radu, u kulturnom ili saobraćajnom obrazovanju (edukaciji), trening programima o seksualnoj ili ekološkoj zaštiti, kao i u programima za zaštitu životinja i
6. ispunjavanje drugih obaveza koje sud smatra opravdanim i potrebnim za društvenu integraciju osuđenog, uz njegovu prethodnu saglasnost, pod uslovom da to nije u suprotnosti sa njegovim ličnim dostojanstvom.

4.2. Posebni oblici zamene kazne zatvora

I kod instituta zamene izrečene kazne zatvora, Krivični zakonik Španije poznaje nekoliko posebnih oblika.

Prvi od njih postoji kada je sud izuzetno ovlašćen da zameni izrečenu kaznu zatvora u trajanju do dve godine novčanom kaznom ili društveno korisnim radom pod sledećim uslovima²⁵: a) ako se ne radi o povratniku, već o primarnom učiniocu krivičnog dela i b) ako okolnosti konkretno izvršenog krivičnog dela i karakteristike ličnosti učinioca ukazuju da bi efektivno izvršenje izrečene kazne zatvora „osujetilo“ –

²⁴ L. Bahmaiera, A. De Moral Grazia, *Criminal Law in Spain*, Kluwer 2011., 178-185.

²⁵ C. Maria Landecho Velasco, *Derecho penal espanol, Parte general*, Madrid 2004., 341-353.

štetilo ostvarenju ciljeva specijalne prevencije i ponovnoj reintegraciji takvog lica u društvo.

Drugi poseban oblik zamene kazne zatvora²⁶ je vezan za prirodu i karakter učinjenog krivičnog dela. Naime, ako se radi o učiniocu krivičnog dela u vezi sa rodno zasnovanim nasiljem, tada se izrečena kazna zatvora može zameniti samo društveno korisnim radom ili merom stalnog nadzora (praćenja), ali na drugoj lokaciji koja se nalazi daleko od mesta stanovanja žrtve. Dakle, u ovom slučaju nije moguća zamena kazne zatvora novčanom kaznom. Uz ovako zamenjenu kaznu zatvora, sud osuđenom licu može da izrekne i sledeće obaveze:

1. zabranu posećivanja određenih mesta,
2. zabranu približavanja oštećenom licu (žrtvi), njegovim srodnicima ili drugim licima koje odredi sud ili zabranu komunikacije sa njima i
3. pohađanje posebnih programa reedukacije i psihijatrijskog lečenja.

U slučaju da osuđeno lice u potpunosti ili delimično ne izvrši kaznu ili meru u koju je zamenjena kazna zatvora, presudom izrečena kazna zatvora se izvršava, s tim da se umanjuje za deo izvršene „zamenske kazne ili mere“.

I konačno, treći poseban oblik zamene kazne zatvora se odnosi na posebnu kategoriju učinilaca krivičnih dela. Ovaj je oblik predviđen u članu 89. KZ. Naime, strancu koji ilegalno boravi na teritoriji Kraljevine Španije gde je i učinio krivično delo, kome je za to delo izrečena kazna zatvora u trajanju do šest godina sud u donetoj presudi ili kasnije izrečenu kaznu zatvora zamenjuje proterivanjem (deportacijom) iz zemlje. Od ovog pravila postoji izuzetak ako sud, po prethodnom saslušanju osuđenog, državnog tužioca i ostalih stranaka, a posebno oštećenog (žrtve) ne dođe do uverenja da je efektivno izvršenje izrečene kazne opravdano u kazneno popravnom zavodu u Španiji²⁷.

Na sličan način sud može da postupi i kada je osuđeni stranac izdržao deo od tri četvrtine izrečene kazne zatvora ili kada je pušten na uslovni otpust.

U tom slučaju se stranac ne može vratiti na teritoriju Kraljevine Španije u roku od deset godina od dana deportacije. Danom deportacije se prekidaju i svi upravni postupci koji su se vodili pred nadležnim organima na zahtev osuđenog lica u cilju dobijanja odobrenja za boravak ili rad na teritoriji Španije. Ako se deportovani stranac vrati u Španiju pre isteka roka koji je utvrđen od strane suda, tada se određuje efektivno izvršenje izrečene kazne zatvora u penitensijarnim ustanovama.

²⁶ D. Manuel Luzon Pena, M. Diaz, G. Conlledo, *Codigo Penal*, Madrid 2012., 439-443.

²⁷ H. Birgin, A. Baratta, *Las Trampas del Poder Punitivo: El Genero del Derecho Penal*, Hayden Birgin, 2000., 311-327.

5. Uslovni otpust

5.1. Pojam i uslovi za primenu uslovnog otpusta

Krivični zakonik Kraljevine Španije u odeljku broj 3. pod nazivom: „O uslovnom otpustu“ određuje pojam, karakteristike, vrste i uslove za primenu ove specifične vrste, forme ili oblika izvršenja kazne zatvora na slobodi ili prevremenog otpuštanja osuđenog lica iz zavodske ustanove. Tako su u članu 90. KZ određeni kumulativni uslovi koji moraju biti ispunjeni za primenu uslovnog otpusta. To su sledeći uslovi²⁸:

1. učinilac krivičnog dela treba da je osuđen na kaznu zatvora,
2. da je osuđeno lice izdržalo tri četvrtine izrečene kazne zatvora,
3. da se osuđeno lice za vreme izdržavanja kazne zatvora dobro ponašalo i
4. da je nadležna služba u kazneno popravnom zavodu u svom izveštaju dala pozitivnu procenu budućeg ponašanja osuđenog lica na slobodi i mogućnost njegove društvene reintegracije u smislu člana 67. KZ.

Pri tome se zahteva da je, uz ispunjenje kumulativno navedenih uslova, osuđeno lice ispunilo sve obaveze koje proizilaze iz građanske odgovornosti po osnovu naknade krivičnim delom prouzrokovane štete u smislu člana 72. st. 5 i 6. KZ.

Uslovni otpust se može dati i licu koje je osuđeno za:

- a) krivična dela terorizma,
- b) krivična dela u vezi sa terorističkim organizacijama i grupama i
- v) krivična dela koja su izvršena u okviru kriminalne organizacije.

Pre davanja uslovnog otpusta kod napred navedenih osuđenih lica vrši se posebna procena mogućnosti njegove društvene reintegracije pri čemu se posebno uzimaju u obzir sledeće činjenice: 1) da li je to lice ispoljilo nedvosmisleno uverenje da je napustilo terorističke aktivnosti, 2) da je to lice aktivno saradivalo sa nadležnim državnim organima u cilju sprečavanja vršenja drugih krivičnih dela od strane oružanih bandi, organizacija ili terorističkih grupa, 3) da li je to lice doprinelo da se ublaže posledice učinjenog krivičnog dela, 4) da li je to lice identifikovalo, uhvatilo ili doprinelo krivičnom gonjenju lica koja su odgovorna za krivična dela terorizma, odnosno pribavilo dokaze i 5) da li je to lice sprečilo aktivnosti organizacije ili udruženja kome je pripadalo ili sa kojim je saradivalo, što se može potvrditi posebnom izjavom kojom se odriče svojih kriminalnih aktivnosti i napušta nasilje, a posebno ako se izvinuo žrtvama svog kriminalnog delovanja.

²⁸ C. Schmitt, P.E. Woodford, *Derecho y Criminologia*, McGraw Hill, 2002., 389-401.

U svakom slučaju pre donošenja odluke o puštanju na uslovni otpust navedenih lica potrebno je pribaviti i druge izveštaje iz kojih se može zaključiti da je osuđeno lice zaista prekinulo sve veze (kontakte) sa terorističkom organizacijom ili udruženjem kojima je pripadalo, odnosno njihovim okruženjem i njihovim aktivnostima.

Pri davanju uslovnog otpusta osuđenom licu²⁹ sud mu u obrazloženoj odluci može da naredi ispunjenje jedne ili više sledećih obaveza, odnosno da naredi da se pridržava jednog ili više pravila ponašanja ili mera koje su predviđene u članu 83. KZ kao što su:

1. zabrana posećivanja određenih mesta,
2. zabrana približavanja oštećenom licu (žrtvi), njegovim srodnicima ili drugim licima koje odredi sud ili zabrana komunikacije sa njima,
3. zabrana napuštanja mesta prebivališta ili boravišta bez odobrenja nadležnog organa,
4. lični dolazak pred sud, tribunal ili drugu službu radi njihovog obaveštavanja o svojim aktivnostima,
5. učešće u obuci, na radu, u kulturnom ili saobraćajnom obrazovanju (edukaciji), trening programima o seksualnoj ili ekološkoj zaštiti, kao i u programima za zaštitu životinja i
6. ispunjavanje drugih obaveza koje sud smatra opravdanim i potrebnim za društvenu integraciju osuđenog, uz njegovu prethodnu saglasnost, pod uslovom da to nije u suprotnosti sa njegovim ličnim dostojanstvom.

Period uslovnog otpusta shodno odredbi člana 93. KZ traje koliko i period preostalog neizdržanog dela izrečene kazne zatvora. Ukoliko se osuđeno lice za to vreme ne pridržava pravila ponašanja i uslova pod kojima mu je uslovni otpust i odobren, tada sudija Odbora za uslovni otpust obavezno opoziva dati uslovni otpust. U tom slučaju se osuđeno lice vraća u zavodsku ustanovu na izdržavanje preostalog dela izrečene kazne. Ako se pak radi o licu koje je osuđeno za krivična dela terorizma i krivična dela u vezi sa terorističkim organizacijama i grupama, sudija Odbora za uslovni otpust pri odlučivanju o opozivanju datog uslovnog otpusta obavezno zahteva i posebne izveštaje o tome da li uslovi za davanje uslovnog otpusta još uvek postoje ili ne.

5.2. Posebni oblici uslovnog otpusta

U članu 91. Krivični zakonik Kraljevine Španije predviđa posebne oblike uslovnog otpusta³⁰.

²⁹ R. Figueroa Sparti, *Codigo procesal penal*, Madrid 2011., 389-392.

³⁰ M. Hernandez, *Spanish Criminal Code Reform*, Madrid 2014., 271-278.

Naime, izuzetno ako su ispunjeni zakonom propisani uslovi i ako se ne radi o licu koje je osuđeno za: a) krivična dela terorizma, b) krivična dela u vezi sa terorističkim organizacijama i grupama i v) krivična dela koja su izvršena u okviru kriminalne organizacije, sudija za uslovni otpust, na osnovu izveštaja državnog tužioca, generalnog direktora kazneno popravnih ustanova ili drugih ustanova može dati uslovni otpust takvom licu i ako je izdržalo samo dve trećine izrečene kazne zatvora, pod uslovom da ono zaslužuje takvu privilegiju na osnovu pokazanog ponašanja i vladanja u zavodskoj ustanovi, kontinuiteta u ispunjavanju radnih i drugih obaveza, kao i učešćem u kulturnim i stručnim aktivnostima.

Takođe, na predlog generalnog direktora kazneno popravnih ustanova i posle prethodno pribavljenog izveštaja državnog tužioca, sudija Odbora za uslovni otpust može dati uslovni otpust i osuđenom licu koje je izdržalo samo polovinu izrečene kazne zatvora, što predstavlja izuzetnu mogućnost i privilegiju za osuđeno lice imajući u vidu sledeće okolnosti: a) dužinu izdržane kazne zatvora, b) ako je do potpunog izvršenja izrečene kazne ostalo najviše do devedeset dana za svaku godinu efektivno izdržane kazne i v) ako se ne radi o licu koje je osuđeno za krivična dela terorizma, krivična dela u vezi sa terorističkim organizacijama i grupama ili krivična dela koja su izvršena u okviru kriminalne organizacije. Za primenu ove zakonske mogućnosti potrebno je da sudija dođe do uverenja da je osuđeno lice u potpunosti i efikasno ostvarilo učešće u programima za kompenzaciju žrtvama krivičnih dela ili, po potrebi, da je ostvarilo uspeh u preduzetim programima lečenja ili detoksikacije.

Konačno, u odredbi člana 92. KZ, čak i ako nisu ispunjeni napred navedeni uslovi, u pogledu dužine izdržanog dela izrečene kazne zatvora, osuđenim licima koja su navršila sedamdeset godina života u toku izdržavanja izrečene kazne zatvora ili licima koja boluju od ozbiljne neizlečive bolesti može se dati uslovni otpust. U ovim slučajevima, kazneno popravna ustanova u kojoj se nalaze navedena lica hitno, dakle, bez odlaganja, pokreće postupak za davanje uslovnog otpusta pred sudijom Odbora za uslovni otpust. Pri donošenju odluke vrši se posebna procena ličnih okolnosti osuđenog lica, mogućnost da osuđeno lice ponovo izvrši krivično delo ili drugi prestup i utvrđuje postojanje opasnosti takvog lica po svoju okolinu.

Ukoliko postoji očigledna opasnost za život osuđenog lica zbog bolesti ili starosti, što se utvrđuje nalazom i mišljenjem lekara sudske medicinske struke, kao i izveštajem medicinske službe kazneno popravne ustanove, sudija Odbora za uslovni otpust može dati uslovni otpust i bez formalno ispunjenih uslova uz izveštaj kazneno popravne ustanove o konačnoj prognozi ponašanja i stepena opasnosti osuđenog lica.

6. Zaključak

Savremena krivična zakonodavstva Evrope, pa i krivično zakonodavstvo Kraljevine Španije predviđa razuđen sistem krivičnih sankcija za učinioce krivičnih dela. To je u skladu sa obimom, strukturom i dinamikom kriminaliteta, ali i sa zahtevima kriminalne politike – da se svakom učiniocu krivičnog dela individualizira vrsta i mera društvene reakcije oličene u krivičnoj sankciji koja odgovara stepenu društvene opasnosti učinioca dela, odnosno obimu i intenzitetu prouzrokovane posledice i okolnostima pod kojima je krivično delo učinjeno. Kazne su osnovne i od najstarijih vremena najčešće propisivane i izricane krivične sankcije. I danas je najveći broj krivičnih dela u posebnom delu krivičnog prava zaprečen upravo ovom vrstom krivičnih sankcija.

Ali, pod uticajem ideja o individualizaciji i prevenciji kao osnovnoj funkciji krivičnog prava, početkom 20. veka u sistem krivičnih sankcija se uvode nove vrste mera društvene reakcije. To su alternativne mere, mere upozorenja (opominjuće, upozoravajuće, admonitivne krivične sankcije), kao supstituti kazne zatvora (ili druge kazne), među kojima se posebno ističe uslovna osuda. Te su mere potpuno lišene retributivnog karaktera, njihovom primenom se od učinioca krivičnog dela ne oduzimaju ili mu se ne ograničavaju slobode i prava, ali mu se njihovo oduzimanje i ograničenje stavlja u izgled ako se ne uzdrži od daljeg kršenja pravnih propisa i vršenja krivičnih dela. Na taj način se psihološkom „prinudom“ utiče na učinioca krivičnog dela u smislu popravljavanja njegovog ponašanja, uzdržavanja od kršenja propisa i ponašanja i vladanja na slobodi pod određenim ograničenjima i pod pretnjom primene u zakonu propisane ili u sudskoj odluci izrečene vrste i mere kazne.

Slično, kao i u drugim savremenim krivičnim zakonodavstvima, i krivično pravo Kraljevine Španije poznaje više različitih oblika ili formi supstituta ili alternativa kazni zatvora. Tu se na prvom mestu ističe suspenzija (obustava) izvršenja izrečene kazne zatvora u trajanju do dve godine pod određenim uslovima i za određeno vreme (do pet godina). Pored osnovnog, Krivični zakonik poznaje i dva posebna oblika suspenzije kazne: a) bilo koje kazne, a ne samo kazne zatvora i b) osuđenom licu posebno narušenog psihičkog ili fizičkog zdravlja. Pored suspenzije, Zakonik poznaje i mogućnost zamene izrečene kazne zatvora u trajanju do jedne godine novčanom kaznom ili društveno korisnim radom, odnosno stalnim nadzorom ako se radi o zameni kazne zatvora u trajanju do šest meseci.

Za razliku od prethodnih oblika potpune, doduše uslovljene, zamene ili obustave izvršenja izrečene kazne zatvora, špansko krivično pravo poznaje i delimičnu, parcijalnu suspenziju izvršenja kazne zatvora

pre njenog okončanja u potpunosti putem primene instituta uslovnog otpusta. Pored uslovnog otpusta za čije davanje se zahteva izvršenje tri četvrtine izrečene kazne zatvora uz pozitivne promene u ponašanju osuđenog lica, Krivični zakonik poznaje i više posebnih oblika uslovnog otpusta koji se može dati posle izdržane polove kazne zatvora, odnosno prema osuđenim licima zbog starosti ili teške i ozbiljne neizlečive bolesti. U svim ovim slučajevima radi se o modalitetima zamene ili obustave u potpunosti ili delimično izvršenja kazne zatvora, za određeno vreme i pod određenim uslovima koje daje sud na osnovu svih okolnosti konkretnog slučaja.

Prof. Dragan Jovašević, Ph.D

Full Professor

Faculty of Law, University of Niš

SUSPENDED SENTENCE IN THE SPANISH CRIMINAL LAW

Summary

In the contemporary criminal law, a prison sentence is the basic and most important type of criminal sanctions to be imposed to the perpetrators in order to prevent and combat crime. But, apart from unconditional prison sentence, all criminal legislations also know different modalities of its imposition or execution. These are different forms of substitute or alternative sentences in cases where unconditional detention is not necessary. Thus, we can distinguish full or partial suspension of the prison sentence or some other kind of punishment. In the first case, it is about the suspended sentence. This is a complete exemption from the execution of a court decision handed down prison sentences or determined (and or other types and extent of punishment) for a specified time (checking) and under certain conditions. In case that conditionally convicted person does not meet the set of general and special, mandatory or optional requirements, criminal law provides for mandatory or optional revoke of the suspended sentence. However, in addition to the suspended sentence as a form or modality of execution of imposed prison sentences, some modern criminal laws recognize suspended sentence as a special kind of criminal penalties - as a measure of warning. A prerequisite for the implementation of these

measures is the fulfilment of the formal requirements - in terms of type and duration of prison sentence, or material conditions - assessment of the court that the application of penalties in the concrete case, is not necessary because the goals (purpose) of punishment can be achieved without effective enforcement of prison sentences in whole or in part. This paper is about the concept, characteristics, conditions and methods of implementation of these forms of prison sentence suspension in the Spanish criminal law.

Key words: code, criminal act, criminal sanctions, warning measure, suspended sentence, Spain.